

JOŠ JEDNOM O ODNOSU JANEZA TRDINE PREMA ANTUNU MAŽURANIĆU

Jaroslav Sidak

Pišući ocjenu prijevoda Trdinina djela »Bahovi huzarji in Iliri« na hrvatski jezik (HZ XXXV, 1982, 306—308) nisam još mogao uzeti u obzir opširniji članak Janeza Logara o Trdini u posljednjem svesku Slovenskoga biografskog leksikona (III, 1980, 163—169). Taj tekst zaslužuje posebnu pažnju ne samo zato što potječe iz pera istaknutog poznavaoca Trdinina književnog opusa nego i zbog konačna suda koji je autor u njemu dao o odnosu Janeza Trdine prema Antunu Mažuraniću.

Pošto je konstatirao da je Trdina potkraj svibnja 1866, prilikom dolaska J. Jurkovića kao nadzornika na riječku gimnaziju, »sam izazval novo preiskavo proti sebi« (164), koja je naposljetku dovela do njegova preranog umirovljenja, on je i opet poglavitu krivicu za taj događaj od presudne važnosti u Trdininu životu prebacio na Mažuranića kao ravnatelja spomenute gimnazije.

On piše (164): »[. . .] Jurković je zahtevao preiskavo, Mažuranić pa poročal v Zgb, da ga je T. varal (tako opravičeval svoje dosedanje pohvale), da je 'veroloman in pogibeljan čovek', ki ga je treba takoj odpustiti; enak predlog je Jurković poslal banu, ta pa dvorni pisarni na Dunaj in ga utemeljaval s tem, da T. v svojih predavanjih izraža in brani 'načela i mnjenja vjeri i moralu kerstjanskomu protivna, državnoj vladi neprijateljska i pogubna . . . (tako autor; J. Š.) duh skroz prevratan, kojega zastupniku imala bi se odreći svojstva, nužna valjanu državljaninu i članu društva ljudskoga u obće, a nekamoli ona, koja se zahtjevaju od učitelja i odgojitelja mladeži'. T. je bil 26. sept. 1866. suspendiran [. . .] Mažuranić pa je po T-ovem odhodu imel še hujše spore s drugimi člani prof. zbora in bil leto dni zatem upok. z utemeljitvijo, da je nevzdržne odnose med seboj in učit. zborom v mnogočem zakrivil sam s svojim netaktnim vedanjem, nesposobnostjo ter da je nepriljubljen tudi zunaj zavoda.« Budući da je autor već prije Mažuranića obilježio kao »konservat. birokrata« (614), slika koju je na taj način o njemu dao potpuno je negativna.

Ovako pristrana ocjena Antuna Mažuranića kao čovjeka, kome je Trdina odricao i znanstvenu spremu, odudara od svih svjedočanstava koja su suvremenici o njemu dali. Dovoljno je pročitati samo ono što je uskoro nakon njegove smrti (1881) napisao o njemu Tade Smičiklas u Spomen-knjizi Matice Hrvatske 1892. O njegovu, pak, znanstvenom radu izrekao je 1978. konačan sud slavist Milan Moguš. U zaključnim riječima svoje »skice Mažuranićeva portreta« odao mu je priznanje koje se ne može previdjeti. Po njemu je Antun Mažuranić današnjoj generaciji »ostavio djelo koje ne mora impresionirati brojem stranica, ali privlači pozornost zbog većine ponuđenih

rješenja: — nastala su kao plod najbolje filološke i kulturološke tradicije kod Hrvata sredinom 19. stoljeća. Zato ih i prezentiramo međunarodnoj slavističkoj javnosti» (52).

Iznenaduje opširno objašnjenje koje J. Logar donosi o Mažuranićevu umirovljenju, iako ono nema nikakve neposredne veze s pitanjem Trdinina otpusta iz državne službe, a nije mu ni mjesto u jednom leksikonskom tekstu koji se na nj izravno ne odnosi. S pravom je Logar istakao značenje političke pozadine koja je utjecala na odnos Trdine prema Mažuraniću, ali je trebalo da uzme u obzir i političku situaciju u kojoj se Antun Mažuranić našao poslije pada svog brata kancelara 1865. Umirovljen je najzad od mađaronskog režima kao politički protivnik.

Već prije tri desetljeća dokazao sam na temelju nove arhivske građe (Zgodovinski časopis VII, 1954) da Trdina nije bio objektivan prema A. Mažuraniću. U prvom sukobu do kojega je među njima 1863. došlo, optužio je, štoviše, u policijskom saslušanju ravnatelja koji je o tome tek naknadno službeno obaviješten. A kada se taj sukob nekako stišao, pa je Mažuranić u svom odgovoru Namjesničkom vijeću od 11. siječnja 1866. izjavio da »sada, s obzirom na više nego li godišnje bezprikorno službovanje istoga učitelja, nedèrži premieštenje njegovo iz obzira javne službe više neobhodno potrebitim«, ali da ga želi sam Trdina »iz razloga neugodnih odnošajah, u koje je dospio naprama svojim drugovom, s kojimi se je omrazio«, Trdina je jednim neshvatljivim postupkom ponovo na kraju svibnja 1866. izazvao sukob. Ni od koga pozvan, predao je nadzorniku Jurkoviću koji je pregledavao školske zadaće bilježnicu svoga odličnog učenika Adolfa Jakšića sa zapisima o svojim predavanjima iz hrvatske književnosti (i povijesti!). Posljedica je bio nadzornikov nalog ravnatelju da povede istragu o tim predavanjima.

Hrvatsko-slavonska dvorska kancelarija nije u svom rješenju banu od 1. rujna 1866. smatrala ravnateljevu istragu dovoljnom za izricanje bilo kakve disciplinske kazne. Navela je, između ostaloga, da bi ravnatelj »mogao objektivni učin ponajprije konštatovati prispodabljavuè bilješke učenika Jakšića s bilješkami drugih učenikah, jer bi se iz istovietnosti i razliènosti bilježakah raznih učenikah najpouzdanije dalo razabrati, što odpada na račun rieèih učiteljevih, što li možda na dodatke učenikah«. Postupajući prema tom nalogu, Mažuranić je u istrazi upotrijebio još i bilježnicu učenika Pavlovca. Nakon neuspjela Jakšićeva pokušaja da krivnju za inkriminirane reèenice pripiše isključivo sebi i Trdinina uzaludnog nastojanja da nađe neki izlaz iz ove situacije, istraga je, u skladu s postojećim političkim i prosvjetnim sistemom, morala završiti umirovljenjem Janeza Trdine.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šalžite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1
Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.
Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1984.